

Melica uniflora Retz. (Eenbloemig parelgras) nieuw voor de Utrechtse Heuvelrug

Ger Londo (IBN-DLO, Postbus 23, 6700 AA Wageningen)

A new locality of *Melica uniflora* in a chain of hills in the centre of the Netherlands

The new locality of *Melica uniflora*, discovered in 1998, is situated in a forest area in the surroundings of the village Maarsbergen. There, the species is growing in the verge of a road, in a gradient between nutrient rich and nutrient poor. Till the middle of the former century this area has been heathland. So the locality is not a (very) old one and *Melica* must have established there in this century, probably not long ago. In the Netherlands, *Melica uniflora* is a rare species of the south-eastern part of the country.

De op 3 juni 1998 nieuw ontdekte groeiplaats van *Melica uniflora* ligt op de Utrechtse Heuvelrug in de omgeving van Maarsbergen (uurhok 32-54), in de berm van een asfaltweg op de stuwwal, beschaduwd onder hoge zomereiken die indertijd vlak langs de weg zijn aangeplant temidden van uitgestrekte naaldbossen. Het betreft heidebebossingen uit de tweede helft van de vorige eeuw. Tijdens de veldkartering in 1847 ten behoeve van de eerste topografische kaart van Nederland¹ was ter plaatse van de groeiplaats nog een open heidellandschap aanwezig en was de weg nog onverhard. Wel waren er toen in de naaste omgeving al bebossingen, o.a. dicht bij Huize Maarsbergen. Het betreft hier dus geen (eeuwen)oude groeiplaats van *Melica*, maar een vestiging uit deze eeuw, waarschijnlijk niet lang geleden. Die vestiging werd pas mogelijk toen een geschikt milieu ontstaan was, een bosmilieu met een laag losse boshumus op het lemige zand. De bovenste 15 à 20 cm van de lemige zandgrond is sterk humeus.

De groeiplaats beslaat slechts een smalle zone vlak langs de weg die in Figuur 1 met bijbehorende Tabel 1 nader toegelicht wordt. De berm ligt ter plaatse hoger dan de weg. De zone met een vrijwel gesloten *Melica*-vegetatie heeft een lengte van 8 m. Ten zuiden daarvan komen binnen 10 m nog enkele verspreide plekje met *Melica* voor. Verder werd de soort, na intensief speurwerk, nergens anders in de berm waargenomen. Elders overheerste een wat andere vegetatie die samenhangt met het feit dat de berm buiten de groeiplaats meestal op ongeveer gelijke hoogte als de weg of wat lager ligt. Daardoor ondervindt de berm een sterkere beïnvloeding van de weg hetgeen in een wisselvalliger waterhuishouding en in een voedselrijker milieu resulteert. Daar overheerst een vegetatie waarin veel *Dactylis glomerata*, *Urtica dioica*, *Impatiens parviflora* en *Anthriscus sylvestris* voorkomen. *Urtica* en *Impatiens* domineren plaatselijk.

Een dergelijk wisselvallig en voedselrijk milieu, maar in afgezwakte vorm, is op de groeiplaats van *Melica* alleen in zone 1 aanwezig. Vanaf de weg naar zone 4 (het over grote oppervlakten voorkomende naaldbos) is een duidelijke gradiëntsituatie aanwezig van voedselrijk naar voedselarm. In deze gradiënt komen naast *Lonicera periclymenum* ook lage *Fagus sylvatica* en *Castanea sativa* voor. Het overheersen-

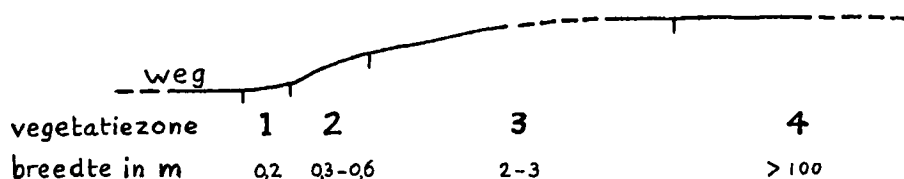

Fig. 1. Vegetatiezonering in wegberm door bosgebied. Zie verder Tabel 1.

Tabel 1. Vegetatiezonering in wegberm door bosgebied. Symbolen volgens de schaal van Tansley: d = dominant, a = abundant, f = frequent, o = occasional, r = rare, l = local.

Vegetatiezone	1	2	3	4
<i>Melica uniflora</i>	a	d	r	-
<i>Cardamine flexuosa</i>	f	-	-	-
<i>Moehringia trinervia</i>	d	o	-	-
<i>Poa trivialis</i>	f	o	-	-
<i>Lonicera periclymenum</i>	-	r	f,la	-
<i>Urtica dioica</i>	-	r	-	-
<i>Deschampsia flexuosa</i>	-	-	r	a,ld
<i>Ceratocapnos claviculata</i>	-	-	r	a,ld
<i>Vaccinium myrtillus</i>	-	-	o	a
<i>Dryopteris dilatata</i>	-	-	-	f

de bostype (zone 4) betreft de bosbesrijke subassociatie van het Wintereiken-Beukenbos (Fago-Quercetum petraeae vaccinietosum), de kenmerkende subassociatie van oude heidebebouwingen.² Door eutrofiëring ten gevolge van de luchtverontreiniging is *Ceratocapnos claviculata* daarin de laatste tijd sterk toegenomen.

Melica uniflora was tot nog toe onbekend van de Utrechtse Heuvelrug.^{3,4} Buiten Zuid-Limburg en de (wijde) omgeving van Nijmegen is het in ons land een sporadisch voorkomende soort met o.a. een enkele groeiplaats aan de zuidelijke Veluwezoom. Recente vindplaatsen bij Hilversum en Oegstgeest gaan vermoedelijk terug op aanplant. Er zijn geen aanwijzingen dat *Melica* op de Utrechtse Heuvelrug opzettelijk geïntroduceerd is. De groeiplaats ligt ver van bebouwing en komt nauw overeen met groeiplaatsen op de heuvels bij Nijmegen. Veel van de groeiplaatsen aldaar zijn eveneens nauw gekoppeld aan paden en wegen door hellingbossen waar de soort begunstigd wordt door zowel meer lichtinval als door een lichte toename van de voedsel- en/of basenrijkdom van de bodem. Waar deze invloeden te sterk zijn, ontstaan bovenvermelde begroeiingen met eutrafente soorten. Maar in zeer

getemperde vorm kunnen deze invloeden soorten als *Melica uniflora*, *Anemone nemorosa* en *Vinca minor* opleveren zoals we onder meer aan de Veluwezoom en in de omgeving van Nijmegen kunnen zien.

1. P.W. Geudeke & K. Zandvliet, 1990. Grote historische atlas van Nederland 1:50.000, deel I West-Nederland 1839–1859. Groningen.
2. S. van der Werf, 1991. Bosgemeenschappen. Wageningen.
3. C.L. Plate, 1985. *Melica uniflora* Retz. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), Atlas van de Nederlandse Flora 2: 210 . Utrecht.
4. E.J. Weeda, 1994. Nederlandse Oecologische Flora 5: 109–110. Amsterdam.